

Av Kerstin Jurdell, TEP, fil.mag.
Svenska Psykodramaskolan

Bibliodrama är en metod med rötter från två håll, dels psykodrama som psykoterapeutisk metod, dels från ett mer pedagogiskt tänkande och metodik. Psykodramatiker Eva Fahlström-Borg och Kerstin Buckley arbetade under en period med metoden främst i Uppsala. I Sverige finns en förening som utbildar i metoden. Jag själv har min bakgrund i psykodrama, där jag varit lärare i 30 år. Artikeln berör hur mytologiskt psykodrama kan användas i bibliodrama. Metoden innebär i första hand att bibelns berättelser och figurer dramatiseras genom improvisation på en scen, under ledning av en regissör som har möjlighet att påverka spelet och dramatiseringen.

Viktigt är att deltagarna har möjlighet att själva avgöra sin tolkning av berättelse och rollfigurer, liksom att regissören kan ändra berättelsen och även fylla ut berättelsen med extra scener.

Genom åren har intresset för existentiella frågor och tankar kring vad andlighet innebär i regiarbetet ökat för mig. Från att ha undervisat i socialt arbete och diakoni på dåvarande Sköndalsinstitutet (en stiftelse stödd av Svenska Kyrkan) ökade även mitt intresse för etiska frågor, då jag under flera tillfällen varit lärare i ämnet etik och ledarskap på Högskolan i Gävle. Inspiration från Morenos tankar om gudsbegreppet och C.G. Jungs arbete förde mig till de

antika tragedierna, där mytologins skatter visar människans existens i en symbolisk berättelse. Därifrån var det inte långt att väcka idén att presentera bibliodrama för Svenska Kyrkan Hägersten, som accepterade mitt erbjudande att leda grupper i bibliodrama

Jag hade turen att möta en kvinnlig präst som redan tidigare var intresserad av teater och som har erfarenhet av pedagogiskt drama. Hon nappade på förslaget och är nu min medarbetare. Vi har hittills haft fem träffar under hösten och fortsättning följer till våren. Ramen är att ingen anmälan krävs. Det är gratis att delta. Vi möts varje gång 2 ½ timme och kyrkan bjuder på kaffe och smörgås under kvällen. Sekretess råder då det är möjligt att dela mer personliga erfarenheter från spelen. Jag leder regin och min kollega väljer bibelberättelser till varje tillfälle.

Hur är då mina erfarenheter från dessa tillfällen? Gruppens storlek har varierat från tre deltagare som minst, till nio deltagare, förutom oss två ledare. Några har kommit regelbundet mellan 3-4 gånger och några nya har dykt upp och provat på vid ett eller ett par tillfällen. Deltagarnas bakgrund har kunnat vara psykodrama, kyrkligt engagerade samt några som letat rätt på erbjudandet via kyrkans hemsida. Vi har även haft prästkandidater liksom journaliststuderande som önskat göra ett studiearbete på vad bibliodrama kan tänkas vara.

Första tillfället var Syndafallet (1 Mos 2:25–3:24) vår berättelse. Jag tänker att denna berättelse är välkänd även för läsaren varför jag inte beskriver berättelsen närmare. En för mig intressant och mytologiskt späckad berättelse som kan förstås på många sätt. Jungianska analytiker har exempelvis tolkat berättelsen liksom självklart teologer genom århundradena. För mig var det intressant att se hur både min prästkollega och eventuella bokstavstroga deltagare kunde tänkas reagera om spelet utvecklades i helt andra riktningar än i en kristen tradition. Tänk om någon blev både arg och upprörd att ”så fick inte syndafallet spelas?” Denna farhåga besannades verkligen inte. Uppvärmningen var enkel genom att deltagarna fick säga sitt namn och vad som fått de att komma. Reglerna nämndes kort liksom vilka vi var som ledare. Sedan lästes berättelsen upp av prästen. Vi lät deltagarna fundera högt vad som stod och ställa eventuella frågor.

En viktig del i uppvärmningen är att jag intervjuar deltagaren i den roll han/hon väljer att spela. Där försöker jag ställa frågor om vem man är utan förutfattad mening. Till att börja med valdes en Eva som jag intervjuade. Därefter Adam, Gud och ormen. Alla deltagarna var kvinnliga.

Berättelsen gestaltades och följde ”manus” då Adam plötsligt inte ville äta av äpplet! HUR skulle detta gå? Gud blev inte klar över hur han skulle hantera detta nya. När enbart Eva förvisades från paradiset skulle hon ju bli ensam och mänskligheten aldrig uppstå? Det

behövdes ju både en man och en kvinna för detta. Jag som regissör konfronterade Gud med denna slutsats som efter en stunds förvirring bestämde sig för att låta både Eva och Adam lämna paradiset men fortsätta att stödja och älska de bägge i världen. I spelet använde jag mig av rollbytet liksom dubbling¹ från både mig och deltagare. Gruppdeltagare från en kristen, men även psykodramatisk erfarenhet var starkt berörda av att Gud kunde ändra sig! Temat för mig var att främja kreativitet och kärlek på en arkaisk nivå, där kvinnan inte längre sågs som den ansvarige för synden i världen. Kristendomens historia har ansett Eva/kvinnan skyldig till att människan för evigt hamnade i synd, genom att hon lät sig förföras av den onde ormen och därmed lämnade gudsrelationen.

Vid nästa tillfälle spelades Josef och Potifar (1 Mos 39:1-20). En manlig deltagare gestaltade Josef. Resten var kvinnor. Berättelsen talar om hur Josef kom som slav till den mäktige generalen Potifar i Egypten. Josef blev mycket omtyckt och kom att få alltmer inflytande hos Potifar som var mycket nöjd med honom. MEN Potifars hustru attraherades av Josef och försökte förföra honom vilket Josef vägrade. Då ljög hustrun och påstod av Josef försökt våldta henne. Potifar blev rasande och Josef straffades, men fick behålla livet.

Berättelsen tog nästan genast en ny form när hustrun gestaltades som en ung kvinna, Aisha, som själv inte valt att gifta sig med en betydligt äldre Potifar och blivit hans tredje hustru. Hon blev förälskad och åträdde Josef och oerhört olycklig av att han inte besvarade hennes kärlek. I spelet tvekade Aisha om hon verkligen ville hämnas och skada Josef. Jag som regissör uppfattade att deltagarna var kluvna i hur spelet skulle fortsätta. Enligt ”manus” med hämnd eller med kärleken som innebar att Josef inte skulle skadas, trots Aishas smärta. Jag bad de alla att välja hämnden eller kärleken. Resultatet blev lika många som valde varje alternativ. Intressant för mig var att alla i ”hämnd/manus” gruppen var de äldsta av deltagarna samt prästen och i kärleksgruppen var de ”yngre” deltagare. Slump eller? Temat för spelet var att kunna hantera kärlek och begär samt avvisning. Nog så aktuellt än idag. Ingen lösning intresserade mig, vilket bekräftades av att ingen konsensus rådde kring vad som var rätt att göra. I sharing som också blev mer personlig kom just avvisning i kärleksrelationer upp.

Tredje tillfället spelades Ruts bok upp. En manlig deltagare och resten kvinnor. Det var en lång berättelse som skapade en viss förvirring, där jag hjälpte till genom att dra liknelser till vår tid. Berättelsen handlar om en änka som lämnar sitt land Israel efter hungersnöd och utvandrar med

¹ En psykodramatisk teknik där ledare eller deltagare kan ställa sig bakom den agerande och högt pröva att uttala ord som inte sägs, undertext, men som kan tänkas relevanta i situationen.

två vuxna söner. I det nya landet gifter sig bägge söner med kvinnor från det nya landet varav en är just Rut. Dessvärre dör bägge sönerna och änkan ser ingen annan lösning än att nu återvända till Israel. Hon uppmanar sina svärdöttrar att stanna kvar i sitt hemland, men Rut vägrar och följer sin svärmor till Israel. Där uppstår svårigheter med försörjning, men änkan uppmanar Rut att förföra en äldre manlig släkting som sedan väljer att gifta sig med Rut och därmed trygga kvinnornas liv. Temat för spelet blev att våga lita på svåra livsval trots att det inte finns en garanti att det kommer att gå bra. Tilliten i spelet handlade om att lita på Gud eller en högre makt samt kärleken. Spelet utvecklades inte i någon annan riktning än ”manus”, men just ovissheten i sitt öde och att våga välja det okända och lita på att det kommer att gå bra accentuerades. Jag valde att ta in rollen av Gud som inte fanns nämnd i bibeltexten för att förtydliga vad Gud ville med Rut.

Fjärde tillfället spelades Maria Bebådelse upp. (Matt 1:16–25, Luk 1:26–38). Den här gången var gruppen stor med besök av två kvinnliga prästkandidater och deras handledare, en manlig präst. Det innebar två manliga deltagare och resten kvinnor. Berättelsen är välkänd men jag vill påminna den mindre bibelsprängda läsaren vad som händer. Maria, trolovad med Josef, får besök av ärkeängeln Gabriel. Hon får veta att hon kommer att föda en son som är Guds son, Detta trots att hon aldrig haft en man.

Här valde jag att låta alla till att börja med efter textläsning och kort diskussion, sitta två och två. Instruktionen var att en skulle spela Maria vid berättelsens tidpunkt och den andre vara en intresserad utfrågare. Därefter fick alla som spelat Maria sitta i en smågrupp och alla som intervjuat Maria sitta i en annan smågrupp. Instruktionen var att dela med sig av vad som hänt och vilken Maria dem hade blivit samt fått möta. Flera var märkbart tagna av att Maria gestaltats på så olika sätt. Accepterade hon detta öde eller blev hon utsatt för övergrepp?

Som första scen valde jag att spela något som inte alls stod i berättelsen. Utan en scen hemma hos Maria när hon skulle få träffa Josef första gången och få veta att detta skulle bli hennes make. Marias pappa, mamma samt två yngre bröder blev olika roller. Maria spelades som en ung kvinna, som i denna kultur självklart accepterade föräldrarnas val av make. Josef gestaltades som rejäl, men i Marias ögon en smula tråkig kanske. Min avsikt som regissör här vara att levandegöra mer av Marias värld innan hon fick veta hur hennes öde att vara utvald skulle te sig.

Därefter spelade vi upp Maria och ärkeängeln möte. Jag valde åter att även låta Gud komma in i spelet. Manus följdes men alla var starkt berörda av hur detta under kunde få ske. Jag lyfte

sedan fram hur Maria skulle få lida av sin sons död, men även själv bli en ”gudinna” i den nya religionen. Som slutscen fick alla i kören tillfälle att rikta sig direkt till Maria med en kommentar eller fråga. Temat för mig var hur kreativitet och något nytt kan födas inom varje människa! En central del av psykodramats teori. Spontanitet kan möjligen ses som den ”heliga anden” som får kreativiteten att flöda?

Sista träffen spelades kvinnan vid Sykars brunn.(Joh.4). Jag går här inte in på handlingen utan temat som kom att bli, vad och hur vi följer en kallelse att lämna hus och hem för något större. Som regissör tog jag fram en av mig påhittad situationen att en bymedlem valde att följa Jesus och när hustrun upprört konfronterade sin make hur han kunde göra detta, själv slutligen valde att följa Jesus budskap *att dricka livets vatten och aldrig mer bli törstig. Det vatten jag ger blir en källa med ett flöde som ger evigt liv.*

Jag har valt att huvudsakligen inte uttala religionspsykologiska tolkningar högt, men exempelvis delat med mig att flertalet mytologier har temat med en manlig gud som skaffar barn med en mänsklig kvinna. Den antika mytologin har flertalet berättelser med detta, där bland annat guden Dionysos föds efter att Zeus våldtar kvinnan Semele. Dionysos blir liksom Jesus reinkarnerad då Zeus av rädsla för sin hustru Heras hämnd, som får den gravida modern dödad, väljer att låta Dionysos återfödas efter att ha varit insydd i Zeus lår. Andra tankar hos mig har varit symbolen för vatten som kan innebära relationer och känslor, viktig i en livsprocess.

Deltagarna har uttryckt förvåning hur lätt det har varit att få en gemenskap och våga spela. Prästkandidaterna var märkbart tagna av spelet och såg positivt på metoden. Tidvis har diskussioner kommit att hetta till och jag som ledare har kunnat undra om jag skulle skyddat någon med avvikande åsikter från de andra bättre. Särskilt när gruppen är öppen och jag inte vet anledningen till att deltagare nästföljande tillfälle inte kommit. En deltagare med vana av bibliodrama uppskattade att jag valt att låta spelen utvecklas utifrån deltagarnas behov.

Spelen av de bibliska berättelserna och de gudomliga sagorna stärkte min fascination. Kvarstår att jag kunde som regissör känna mig fri och spontan trots min erfarenhet av den kristna kultur jag vuxit upp i. Jag har även varit tydlig med att jag själv inte är kristen utan agnostiker med intresse för mytologi, symboler liksom andliga och existentiella frågor, där jag helt känt mig accepterad.

VÄLKOMMEN TILL GRÖNDALS KYRKA I VÅR! www.hagersten.org